

Я. В. Джаман
Чернівецький національний університет
ім. Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
jadzhaman@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ РУМУНСЬКОГО ЕТНОГРАФІЧНОГО ЕКСКУРСІЙНОГО МАРШРУТУ ПОЛІЕТНІЧНИМИ ЧЕРНІВЦЯМИ

Однією з важливих складових поліетнічних і полікультурних Чернівців є етнографічна матеріальна і духовна культурна спадщина румунської громади міста. Предки сучасних румунів жили в Чернівцях з давніх часів. У 1762 р. більшість населення Чернівців складала “схизматичні греки”, під якими Р. Кайндль розглядав румунів і русинів (українців) [3, с. 51]. У ті часи увага зверталася не на національну ідентичність, а на віросповідання, і відрізнити українське та румунське населення, які сповідували православну віру, дуже важко. Тому збережена з доавстрійських часів дерев'яна Миколаївська церква (1607 р.) – пам'ятка архітектури національного значення є спільною культурною спадщиною української і румунської громад. Точніше про кількість румунів, що мешкали в Чернівцях, можна говорити з кінця ХІХ ст., коли уряд Австро-Угорщини провів переписи населення із зазначенням “розмовної мови”. В 1880 р. в Чернівцях було зареєстровано 6431 румунів, які становили 14,4% населення міста і були п'ятою етнічною громадою після євреїв, німців, українців і поляків. У 1910 р. у Чернівцях проживало 13440 румунів (15,7% всього населення), які стали четвертою за значимістю громадою після євреїв, українців та поляків. Перепис населення за часів панування Румунії (у 1930 р.) зафіксував збільшення чисельності румунів за 20 років у 2,3 рази (30367 осіб) і вони стали другою етнічною групою (після євреїв), тоді як приріст всього населення Чернівців склав тільки 31,6% [2, с. 171-173]. За період входження до складу СРСР у Чернівцях кількість румунів становила: у 1959 р.

– 7430 осіб, у 1989 р. – 13017 осіб; всеукраїнський перепис населення зареєстрував 10553 особи (треті після українців та росіян).

Імпульсом для підняття національної самосвідомості румунської громади стала революція 1848 р. Лідери румунської спільноти (Єудоксіу Гурмузакі та ін.) провели у Чернівцях 20 травня 1848 р. великі національні збори, на яких було прийнято меморандум до австрійського імператора і Віденського парламенту з низкою вимог щодо забезпечення їхнього національно-культурного розвитку [1, с. 53-54]. І вже через місяць було засноване “Товариство молдован Чернівців”, фундаторами якого виступили Василе Александрі, Міхай Когалнічану та інші [4, с. 16], а з жовтня 1948 р. брати Георге і Александру Гурмузакі почали видавати першу румунську газету “Буковина” (“Bucovina”) [1, с. 54].

Важливим організатором національно-культурного розвитку буковинських румунів з 1865 р. (до 1944 р.) виступило “Товариство румунської культури і літератури Буковини”. Воно видавало газети, брошури, календарі; організовувало культурні заходи, театральні вистави; брало участь у відкритті румунських шкіл, забезпечувало учнів та студентів із бідних сімей стипендіями і місцями в інтернаті, який перебував у його власності. Товариство у 1892 р. купило приміщення (готель “Вайс”) для румунського Національного Дому, в якому окрім Товариства свою діяльність вели і ряд інших громадських, студентських, економічних організацій, містилися редакції румунських часописів. Тут виступав видатний румунський композитор Чіпріан Порумбеску (на фасаді будинку є меморіальна дошка з барельєфом композитора). Своєю активністю в національно-культурному вихованні відзначалися академічні товариства “Арбороаса”, “Жунімя”, “Дачія”, “Молдова”, “Буковина” і “Академія Ортодоксе”, Румунська національна партія.

Навчання румунською мовою почало розвиватися після 1849 р. Викладання було запроваджено в державному німецькому ліцеї та місцевому теологічному інституті. З метою підтримки румунської освіти у 1883 р. було організовано Товариство “Румунська школа” [1, с. 55]. У 1901 р. для

румунських учнів було відкрито філію I гімназії, яка в 1906 р. стала окремою III державною румунсько-німецькою гімназією – першим румуномовним середнім закладом в Чернівцях, який в 1918 р. перемістився в приміщення I державної гімназії як румунський ліцей імені Арона Пумнула. В 1906 р. було відкрито румунську бурсу для сільських дітей. З першого року заснування Чернівецького університету (1875 р.) була відкрита кафедра румунської мови та літератури. В 1919 р. на місці німецького університету постав румунський, а місце німецьких та українських професорів зайняли румунські [4, с. 16].

Картографування об'єктів культурної спадщини і сучасності дало можливість виявити особливості територіального розміщення й концентрації етно-туристичних об'єктів румунської громади у Чернівцях і розробити румунський етнографічний екскурсійний маршрут. Пунктами екскурсії виступають: 1) пам'ятники (Міхаю Емінеску – всесвітньовідомому поету, румунською мовою напис на пам'ятнику воїнам 41 піхотного полку); 2) архітектурні пам'ятники, які розкривають особливості румунської архітектури першої половини XX століття: колишній попівський дім у стилі брєнковінеск, Миколаївська кам'яна церква в стилі неоромінеск, Національний дім економіки і культури в стилі конструктивізму, колишній сільськогосподарський банк і дім прикордонника – зразки румунського архітектурного стилю; 3) будинки, які мають архітектурну цінність і туристичну атрактивність, у яких: а) працювали відомі особистості (міська ратуша, в якій урядували примарі-румуні; університет, ректором якого був Іон Ністор та ін.), б) навчалися знаменитості (колишня окружна школа і колишній румунський ліцей “Арон Пумнул” з меморіальними дошками, що в них навчався Міхай Емінеску), в) мешкали видатні особистості (Іон Ністор – професор історії, ректор Чернівецького університету; родина Гурмузакі – внесла значний вклад у становлення румунської культури та духовності буковинського краю; Іон Сбієра – засновник Румунської академії наук; Арон Пумнул, Сімеон Релі, Грігоре Нандриш, Георг Грігоровічі тощо), г) розміщувалося консульство Румунії; 4) соціальні заклади –

колишні румунські гімназія, ліцей, бурса, консерваторія, театр; 5) знак румунському місту-побратиму Чернівців – Сучаві.

Етнографічними центрами виступають: 1) Румунський Національний Дім, який відновив свою діяльність за часів незалежності України; 2) румунський культурологічний центр Єудоксіу Гурмузакі + книгарня Міхая Емінеску + кафетерій Бухарест; 3) літературно-меморіальний музей Міхая Емінеску; 4) гімназія (меморіальна дошка з барельєфом першому директору Міхаю Жару) і дві загальноосвітні школи з румунською мовою викладання; 5) румунські національно-культурні товариства: Товариство румунської культури ім. Міхая Емінеску, науково-педагогічна асоціація “Арон Пумнул”, “Стежарул”, “Арбороаса”, “Голгофа”, “Ісидор Бодя”, “Жунімя”, “Дім румунської мови” та інші, які увійшли до складу Союзу румунських товариств або приєдналися до Міжрегіональної спілки “Румунська спільнота України”; 6) редакція друкованого органу румунської спільноти краю “Зоріле Буковиней” (“Zorile Bucovinei”); 7) Генеральне консульство Румунії в м. Чернівці; 8) колекції пам’яток румунського народного та професійного мистецтва в чернівецьких музеях; 9) румунські художні колективи народної творчості тощо. Лінійними елементами просторового розміщення етно-туристичних об’єктів виступають вулиці імені Міхая Емінеску, Арона Пумнула, Васіле Александрі; вулиця Сучавська, яка названа на честь відзначення 30-річчя встановлення дружніх зв’язків між Чернівецькою областю і Сучавським повітом Румунії, та інші.

Список літератури

1. Буковина: спільна культурна спадщина / [Ж. Стельмашук, М. Кушнір, М. Шкрібляк, Н. Філатова]. – Чернівці: Місто, 2009. – 198 с.
2. Джаман Я. В. Формування поліетнічного простору великого міста як передумови розвитку етно-туризму (на прикладі Чернівців) / Я.В.Джаман // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: ЧНУ, 2016. – Вип. 775-776: Географія. – С. 168-177.
3. Кайндль Р. Ф. Історія Чернівців / Р.Ф.Кайндль. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 300 с.
4. Старик В. П. Чернівці мультикультурні / В.П.Старик. – Чернівці: Золоті литаври, 2012. – 18 с.